

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІКА І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійного вивчення дисципліни
для студентів напрямку підготовки
6.050701 – Електротехніка та електротехнології
всіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
економічної теорії і
економіки підприємства
Протокол №8
від 21.01.2014 р.

Чернігів ЧНТУ 2014

Економіка і організація виробництва. Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни для студентів напряму підготовки 6.050701 – Електротехніка та електротехнології всіх форм навчання / Укл.: Шадура-Никипорець Н.Т., Мініна О.В., Ребенок Н.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2014. – 25 с.

Укладачі: Шадура-Никипорець Наталія Тимофіївна, кандидат економічних наук, доцент
Мініна Оксана Валеріївна, кандидат економічних наук, доцент
Ребенок Наталія Володимирівна, ст. лаборант

Відповідальний за випуск: Дерій Жанна Володимирівна, завідувач кафедри економічної теорії і економіки підприємства, кандидат економічних наук, доцент

Рецензент: Хоменко Інна Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

ЗМІСТ.....	3
ПЕРЕДМОВА	4
ТЕМА 1 ВСТУП. ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПІДПРИЄМСТВО І ОСНОВИ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ.....	6
ТЕМА 2 ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ В ЕНЕРГЕТИЦІ. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕМОНТНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	8
ТЕМА 3 ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ ЕНЕРГЕТИКИ.....	11
ТЕМА 4 ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА.....	13
ТЕМА 5 ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ЕНЕРГЕТИЦІ	15
ТЕМА 6 ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА І СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ В ЕНЕРГЕТИЦІ.....	17
ТЕМА 7 ЦІНИ ТА ТАРИФИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ПРОДУКЦІЮ	19
ТЕМА 8 ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕНЕРГЕТИЦІ.....	21
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ	23
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	25

ПЕРЕДМОВА

Студенти, які навчаються за напрямом “Електротехніка та електротехнології” повинні отримати знання з дисципліни “Економіка і організація виробництва”. Для цього студентам необхідно вивчити теоретичний курс у межах навчальної програми. “Економіка і організація виробництва” входить до вибіркової частини плану підготовки бакалаврів за напрямом “Електротехніка та електротехнології” і належить до циклу дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки.

Предметом курсу “Економіка і організація виробництва” є організаційно-економічний механізм функціонування підприємства, формування та використання його ресурсного потенціалу з метою оптимізації економічних результатів діяльності.

Основними завданнями дисципліни є:

1) на основі знань про методи техніко-економічних розрахунків навчитись виконувати оцінку показників господарської діяльності енергетичних підприємства та їх аналіз;

2) на основі знань економічних категорій, принципів, законів й закономірностей та показників ефективності використання економічних ресурсів навчитись виконувати техніко-економічні розрахунки, пов’язані з економічною оцінкою ефективності використання виробничих потужностей, поточними витратами, собівартістю продукції, заробітною платою;

3) на основі знань механізму функціонування енергетичних підприємств навчитись обґрунтовувати вибір конкретного технічного рішення щодо господарської діяльності, визначати техніко-економічний ефект нововведень.

В результаті вивчення курсу “Економіка і організація виробництва” студент має **знати**:

– предмет і завдання дисципліни, умови розвитку енергетики, форми прояву дії економічних законів в енергетичній галузі;

– господарський механізм управління енергетичним підприємством та його особливості, основні економічні завдання, що вирішуються на енергетичному підприємстві, розуміти місце і роль енергетики в економіці країни;

– поняття, склад, структуру, методи оцінки основних засобів, види зносу, методи амортизації, показники використання основних засобів;

– склад, класифікацію, структуру обігових коштів, принципи та методи нормування елементів обігових коштів, шляхи прискорення оборотності обігових коштів;

– напрями та методи підвищення ступеня використання енергетичних потужностей, випуску продукції, продуктивності праці тощо;

– показники собівартості продукції, класифікацію витрат, шляхи зниження собівартості в енергетиці;

– принципи формування цін та тарифів, методикау обчислення доходу, прибутку і рентабельності енергопідприємств;

– методи прогнозування та планування основних економічних показників енергетичного виробництва.

В результаті вивчення курсу “Економіка і організація виробництва” студент повинен **вміти**:

– використовувати господарський механізм управління енергетичним підприємством з метою активізації науково-технічного прогресу та підвищення ефективності виробництва;

– розрахувати показники зносу, використання основних засобів, амортизаційні відрахування;

– розрахувати показники використання обігових коштів, абсолютне і відносне вивільнення обігових коштів у результаті прискорення їх оборотності;

– розрахувати структуру собівартості, зміни собівартості під впливом різних факторів;

– розрахувати доход, прибуток, рентабельність;

– виконувати розрахунки з оцінки економічної ефективності господарських заходів;

– розраховувати основні показники для здійснення економічного аналізу енергетичного виробництва та використовувати їх у своїй практичній діяльності;

– виявляти внутрішньогосподарські резерви та шляхи їх використання із розробленням конкретних виробничих заходів.

Згідно до вимог кваліфікаційної характеристики бакалавра за напрямом “Електротехніка та електротехнології”, дисципліна “Економіка і організація виробництва” спирається на фундаментальні знання, здобуті студентами під час вивчення курсу “Економічна теорія” та застосовуються під час дипломного проектування.

Питання, що розглядаються в даній дисципліні дозволяють розкрити механізм функціонування економіки енергетики, всебічно оцінити енергетичний стан країни, робити прогнози щодо її розвитку в майбутньому і враховувати виявлені тенденції енергетичного розвитку країни при розробці стратегій та прийнятті рішень у повсякденному житті.

ТЕМА 1 ВСТУП. ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПІДПРИЄМСТВО І ОСНОВИ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ

Питання навчальної програми

Економіка як галузь науки. Предмет і завдання курсу “Економіка і організація виробництва”. Особливості енергетичного виробництва. Поняття підприємства. Цілі та напрями діяльності. Місце підприємств енергетичного комплексу в структурі національної економіки. Класифікація і структура підприємства. основи організації підприємства.

Короткі методичні вказівки

Метою вивчення теми є засвоєння техніко-економічних особливостей, які властиві енергетиці. Доцільно звернути увагу на те, які питання розглядаються при вивченні дисципліни “Економіка і організація виробництва” та в чому полягає завдання даної дисципліни.

При вивченні теми варто розглянути особливості енергетичної галузі, що відрізняють її від інших галузей національної економіки:

- технологічні (взаємозамінність використовуваних ресурсів; послідовність фаз перетворення енергії; безперервність процесу виробництва електроенергії, її розподілу і використання);
- внутрішньогалузеві (висока капіталомісткість енергетичних об’єктів, тривалі терміни їх спорудження та експлуатації);
- характер зв’язку з іншими галузями (широке коло використання різних видів енергії; різноманітність видів та параметрів енергії; наявність зворотних зв’язків з іншими видами діяльності національної економіки);
- істотний вплив на навколишнє середовище.

Вивчення цієї теми дисципліни визначає поняття “підприємство”, цілі та напрями діяльності підприємства, сучасний стан та перспективи діяльності підприємств енергетичного комплексу в структурі національної економіки. Дана тема дисципліни розглядає основні нормативно-правові документи, що регламентують діяльність енергетичного підприємства.

При вивченні даної теми важливо провести класифікацію підприємств та оцінити переваги і недоліки кожної з цих форм. Необхідно з’ясувати зміст зовнішнього та внутрішнього середовища енергетичного підприємства.

Підприємство – це організаційно відокремлена й економічно самостійна господарююча одиниця, що спеціалізується на виготовленні продукції, виконанні робіт і наданні послуг. Головне завдання підприємства полягає в задоволенні потреб ринку в його продукції або послугах з метою отримання прибутку.

Підприємство повинно володіти такими ознаками, як організаційна єдність; відокремлене майно; майнова відповідальність; виступає в громадському обігу від свого імені.

Основними зовнішніми нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність підприємства є: Конституції України, Податковий кодекс,

Господарський Кодекс, Цивільний кодекс, Закон України “Про оплату праці”, Закону України “Про колективні договори й угоди”. Дані нормативно-правові акти регулюють господарську, економічну та соціальну діяльність, встановлюють порядок створення, реєстрації підприємства, а також порядок реорганізації та ліквідації. Діяльність підприємства також регулюється його статутом та колективним договором.

Відповідно до чинного в Україні законодавства (Господарського кодексу зі змінами внесеними 08.09.2011 р.) підприємства класифікуються за рядом ознак, а саме за: метою і характером діяльності (комерційні та не комерційні); формою власності (приватні, колективні, державні, комунальні, змішаної форми); формою організації (одноосібне, партнерство, акціонерне товариство; розмірами (малі, середні, великі).

На діяльність підприємства впливає стан його внутрішнього та зовнішнього середовища. Внутрішнє середовище підприємства складається з людей, які працюють на цьому підприємстві, засобів виробництва, наявних коштів підприємства, а також інформації, що живить і об’єднує підприємство як складну систему. Зовнішнє середовище підприємства – це сукупність господарюючих суб’єктів економічних, суспільних, політичних та природних умов, національних та міжнародних організацій, які являються зовнішніми відносно підприємства і здійснює вплив на його поведінку. Основні складові зовнішнього середовища – це постачальники ресурсів, конкуренти, споживачі продукції та держава.

Питання для самоконтролю

1. Які питання вивчає дисципліна “економіка і організація виробництва”? Визначте предмет, мету та завдання дисципліни.
2. Назвіть та поясніть особливості енергетичної галузі.
3. Охарактеризуйте поняття “підприємство”. Наведіть характерні ознаки підприємства.
4. Опишіть економічну модель виробництва, розкрийте зміст її складових.
5. Охарактеризуйте правові основи організації та діяльності підприємства. Які основні законодавчі акти регулюють діяльність підприємств в Україні?
6. Охарактеризуйте, за якими ознаками можливо провести класифікацію підприємств. Наведіть приклади.
7. Наведіть переваги та недоліки підприємств різних форм власності. Проаналізуйте які саме підприємства домінують в енергетичній сфері України.
8. Опишіть зовнішнє середовище енергетичного підприємства.
9. Охарактеризуйте на прикладі структуру будь якого енергопідприємства.
10. Назвіть основні показники енергетичного розвитку країни. Проведіть порівняльну характеристику їх величини для України та розвинених країн світу.
11. Поясніть що таке “енергоринок” та назвіть його основних учасників.

Перелік посилань до теми:

[5, С. 10-23; 8, С. 7-40; 10, С. 10-23, 168-180; 12, С. 7-40; 13, С. 5-18].

ТЕМА 2 ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ В ЕНЕРГЕТИЦІ. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕМОНТНОГО ГОСПОДАРСТВА

Питання навчальної програми

Поняття, склад і структура основних засобів енергетичного підприємства. Методи оцінки основних засобів. Знос, амортизація та відтворення основних засобів. Поняття та види виробничої потужності енергетичного підприємства. Ефективність використання основних засобів. Організація ремонтного господарства.

Короткі методичні вказівки

Вивчення цієї теми дисципліни дозволяє отримати знання з питань, що пов'язані з поняттям, сутністю, складом та структурою основних засобів енергетичного підприємства. В рамках вивчення даної теми важливо засвоїти інформацію про методи оцінки вартості, види зносу та форми відтворення основних засобів. Особливу увагу слід приділити вивченню методів амортизації та їх впливу на собівартість продукції і прибуток енергопідприємства. Необхідно з'ясувати зміст та методичку визначення показників ефективності використання основних виробничих засобів енергетичного підприємства.

Основні засоби підприємства – частина засобів виробництва, які приймають участь у виробничому процесі багаторазово, не змінюючи при цьому свою споживчу вартість, мають власну вартість і переносять її на вартість готової продукції по частинах у вигляді амортизації.

У практичній діяльності використовують такі види вартісних оцінок основних засобів: первісна, відновна, балансова, залишкова, ліквідаційна.

Первісна вартість являє собою суму витрат на придбання, транспортування та монтаж елементів основних засобів у цінах того року, коли вони введені в дію. Величина початкової вартості дорівнює фактично здійсненим капітальним вкладенням.

Відновна вартість – це вартість відтворення раніше введених основних засобів в цінах та тарифах даного року в сучасних умовах.

Залишкова вартість – це вартість основних засобів з урахуванням їх зношування.

Ліквідаційна вартість – це сума грошових коштів, яка може бути отримана підприємством від реалізації обладнання та інших елементів основних засобів після закінчення терміну їх експлуатації.

У процесі виробництва основні засоби піддаються фізичному та моральному зношуванню. Фізичне зношення – це поступова втрата основними засобами своєї первісної споживної вартості, яка обумовлена не тільки їх функціонуванням, а й їх бездіяльністю (руйнування від зовнішнього, атмосферного впливу, корозії). Моральне зношування полягає у знеціненні

основних засобів до закінчення терміну їх служби, встановленого по матеріальному зношенню.

З метою повного відновлення основних засобів на підприємстві здійснюється процес амортизації. Амортизація – це поступове перенесення вартості основних засобів на вартість виготовленої продукції з метою накопичення коштів для повного їх відновлення (реновації).

Грошовим виразом розміру амортизації є амортизаційні відрахування, які відповідають ступеню зношення основних засобів та виступають важливою частиною поточних витрат на виробництво продукції.

Величина амортизаційних відрахувань визначається на основі норм амортизації – це встановлений розмір амортизаційних відрахувань на повне відтворення (реновацію) основних засобів за певний період часу по конкретному їх виду, виражений у відсотках до їх балансової вартості. Як правило, норма амортизації встановлюється у розрахунку на рік.

Підприємства в Україні можуть застосувати методи амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством, а саме: прямолінійний (рівномірний), метод зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий.

У складі показників основних засобів важливою ланкою є виробнича потужність, що характеризує здатність підприємства забезпечити максимально можливий випуск продукції за певний період при повному використанні устаткування і виробничих площ на даному підприємстві.

Виробничу потужність в енергетиці виражають в натуральних одиницях: в електроенергетиці – кВт або МВт. В електроенергетиці потужність визначається в розрахунку за годину.

Виробнича потужність енергетичного підприємства характеризується встановленою, робочою та диспетчерською потужностями.

Встановлена потужність – сумарна паспортна потужність енергетичного обладнання. Протягом року встановлена потужність може змінюватись при введенні або вибутті якихось потужностей.

Робоча потужність – потужність, з якою обладнання може працювати при максимальному навантаженні споживачів.

Робоча потужність відрізняється від встановленої на величину потужностей, які знаходяться у ремонті, або потужностей, на які введені обмеження внаслідок їх спрацювання.

Диспетчерська потужність – потужність, яка задана диспетчерським графіком навантаження.

Оскільки в енергетиці неможливо створити запаси готової продукції, то для забезпечення зростаючого попиту необхідно створювати резервні потужності. Для об'єктів енергетики поняття резерву (зазвичай резерву електричних потужностей) пов'язано з різницею між робочою та диспетчерською потужністю.

За готовністю до несення навантаження енергетичні резерви поділяються на холодний (обладнання простоює і необхідний певний час для його включення до роботи) та гарячий (обладнання знаходиться у роботі, але

недовантажене чи на холостому ході і додатне до несення навантаження у будь-який час).

Показники ефективності використання основних виробничих засобів енергетичного підприємства умовно можна поділити на дві групи: узагальнюючі й часткові. До узагальнюючих показників відносять фондовіддачу, фондомісткість, фондоозброєність праці. До системи часткових показників використання основних виробничих засобів відносять коефіцієнт екстенсивного використання обладнання, коефіцієнт інтенсивного використання обладнання, коефіцієнт інтегрального використання обладнання, коефіцієнт змінності.

Коефіцієнт екстенсивного використання виробничих потужностей енергетичного підприємства показує рівень використання обладнання у часі.

Коефіцієнт інтенсивного використання виробничих потужностей енергетичного підприємства показує скільки енергії виготовлено фактично по відношенню до кількості енергії, яка могла б бути виготовлена при роботі із встановленою потужністю за фактично відпрацьований час.

Інтегральний коефіцієнт використання виробничих потужностей показує рівень використання енергетичного обладнання одночасно у часі та по рівню завантаження.

До специфічних показників оцінки ефективності використання виробничих потужностей для енергетичної галузі відноситься показник числа годин використання встановленої потужності. Це умовний показник, який показує за який час можна виробити фактично виготовлений протягом року обсяг енергії, якщо робота буде виконуватись зі встановленою потужністю.

Питання для самоконтролю

1. У чому сутність основних засобів і яка їх роль у розширеному відтворенні?
2. Які існують види оцінки основних засобів?
3. Які існують види зносу основних засобів? Наведіть приклади їх прояву.
4. Поясніть сутність категорії “амортизація”. Які існують методи нарахування амортизації?
5. У чому полягають сутність та призначення ремонту основних засобів? Які види ремонту здійснюються на енергопідприємствах?
6. Дайте визначення поняття “виробнича потужність енергопідприємства”.
7. Поясніть зміст та особливості видів резервів виробничої потужності.
8. Як розраховуються коефіцієнти інтенсивного та екстенсивного використання виробничої потужності підприємства? Що вони характеризують?
9. Які існують показники використання основних виробничих засобів?
10. Поміркуйте, які напрямки покращення ефективності використання основних виробничих засобів енергетичної сфери Ви можете запропонувати.

Перелік посилань до теми:

[10, С. 24-52; 12, С. 52-64; 13, С. 21-28].

ТЕМА 3 ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ ЕНЕРГЕТИКИ

Питання навчальної програми

Поняття, склад та джерела формування оборотних коштів. Нормування оборотних коштів. Показники та шляхи ефективного використання оборотних коштів. Напрями прискорення оборотності обігових коштів.

Короткі методичні вказівки

Дана тема дисципліни дозволяє з'ясувати економічну сутність оборотних коштів енергетичного підприємства, дослідити їх класифікацію і структуру, розглянути напрями прискорення оборотності обігових коштів та шляхи їх ефективного використання.

Оборотні кошти підприємства – це сукупність коштів підприємства, що призначені для створення оборотних фондів і фондів обігу та забезпечення їх безперервного кругообігу.

Необхідно знати, що у своєму кругообігу оборотні кошти проходять послідовно три стадії: грошову, виробничу і товарну та являють собою суму оборотних фондів та фондів обігу.

Оборотними виробничими фондами називають ті засоби виробництва, які цілком споживаються протягом одного виробничого циклу і повністю переносять свою вартість на готовий продукт. Вони змінюють свою споживчу вартість та фізико-хімічні властивості. Оборотні фонди можуть набувати форми виробничих запасів, незавершеного виробництва та витрат майбутніх періодів.

Фонди обігу – це кошти підприємств, що функціонують у сфері обігу. Вони не беруть участі у створенні вартості, а самі є її носіями. Фонди обігу включають: готову продукцію, призначену для реалізації, грошові кошти, необхідні для закупівлі сировини, палива, виплати заробітної плати, в т.ч. кошти у незакінчених розрахунках з постачальниками (у т.ч. товар, відвантажений споживачам, але не оплачений ними).

За джерелами формування оборотні кошти підприємства поділяються на власні та позичені. Власні оборотні кошти підприємства визначаються фінансовим планом підприємства на рік, виходячи з мінімальних потреб створення виробничих запасів і обсягів незавершеного виробництва.

Позичені оборотні кошти підприємства – це кредити банків (держави, інших підприємств тощо) на певний строк.

Розмір матеріальних запасів повинен бути науково обґрунтованим та розрахованим. В разі нестачі оборотних коштів на підприємстві можуть з'явитися перебої та ускладнення у виробничому процесі. Надлишок коштів призведе до уповільнення обігу на даному підприємстві, до зниження ефективності виробництва.

Для раціонального ведення господарства визначаються норми витрат сировини та матеріалів, нормативи незавершеного виробництва та готової продукції.

Величина (норматив) оборотних коштів, необхідних для планомірної роботи енергопідприємства, розраховується щорічно як мінімальна потреба у грошових ресурсах для створення запасів сировини, палива, запасних частин для ремонту та ін.

Ефективне використання оборотних коштів характеризується такими показниками як коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження, тривалість обороту, вивільнення оборотних коштів.

Коефіцієнт оборотності характеризує яку кількість обертів за період здійснює грошова одиниця оборотних коштів підприємства.

Тривалість обороту показує, скільки днів триває повний оборот коштів.

Зміну оборотності оборотних коштів виявляють через порівняння фактичних показників з плановими або показниками за попередній період. Порівнюючи показники оборотності оборотних коштів, виявляють прискорення її чи сповільнення. Унаслідок прискорення оборотності оборотних коштів з обороту частина їх вивільняється, а при сповільненні в оборот залучаються додаткові кошти. Вивільнення оборотних коштів завдяки прискоренню їх оборотності може бути абсолютним і відносним. Абсолютне вивільнення показує пряме зменшення потреби в обігових коштах, відносне вивільнення характеризує як зміну величини обігових коштів, так і зміну обсягу реалізованої продукції.

Ефективне використання оборотних коштів є одним із першочергових завдань підприємства в сучасних умовах і забезпечується це прискоренням їх оборотності на всіх стадіях кругообігу.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть, у чому полягає сутність та значення оборотних коштів для підприємства енергетичної галузі?
2. Охарактеризуйте склад та джерела формування оборотних коштів.
3. Що таке структура оборотних коштів? Які фактори її визначають?
4. Опишіть процес нормування оборотних коштів? У чому особливість нормування оборотних коштів для енергетичних підприємств?
5. Які основні методи застосовуються при нормуванні оборотних коштів?
6. Що називають нормою витрат та нормативом обігових коштів?
7. Як розраховуються нормативи виробничих запасів?
8. Які показники характеризують ефективність використання оборотних коштів? Як ці показники розраховуються?
9. Поясніть поняття “матеріаломісткість”. Як визначається та що показує “коефіцієнт оборотності”?
10. Розкрийте основні напрями прискорення оборотності оборотних коштів енергопідприємства, чи вплине це на підвищення ефективності використання оборотних коштів?

Перелік посилань до теми:

[10, С. 53-67; 12, С. 64-70; 13, С. 31-35].

ТЕМА 4 ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Питання навчальної програми

Кадровий потенціал підприємства. Класифікація персоналу енергетичних підприємств. Особливості праці в енергетиці. Розрахунок чисельності працюючих.

Нормування праці на енергетичному підприємстві. Продуктивність праці і резерви її підвищення.

Короткі методичні вказівки

Ця тема дисципліни розглядає питання, які пов'язані з кадрами та особливостями організації праці в енергетиці. Необхідно звернути увагу на характеристику кадрового потенціалу підприємства, особливості праці та нормування праці на підприємстві енергетичної сфери. Важливо з'ясувати методи визначення чисельності персоналу, оцінки продуктивності праці в енергетиці та фактори, що на неї впливають. Слід з'ясувати шляхи та резерви підвищення продуктивності праці в енергетиці.

Також слід з'ясувати та запам'ятати такі поняття, як: “трудові ресурси”, “персонал”, “норма часу”, “норма виробітку”, “норма обслуговування”, “норма чисельності”, “виробіток”, “трудоємність”, “штатний коефіцієнт”.

В енергетиці склад кадрів можна поділити на кадри апаратів Міністерства палива та енергетики, енергосистем, електростанцій, мережевих підприємств, шахт. Усього в енергетиці України зайнято близько 2% всієї кількості працюючих в національній економіці. Рациональне використання кадрів та підвищення продуктивності праці в енергетиці має загальнодержавне значення.

Персонал підприємства являє собою сукупність постійних працівників, що отримали необхідну професійну підготовку та (або) мають досвід практичної діяльності. Окрім постійних працівників, у діяльності підприємства можуть брати участь інші працездатні особи на основі тимчасового трудового договору (контракту).

Всі працівники підприємства поділяються на дві групи:

– промислово-виробничий персонал, до якого відносяться всі працівники зайняті у виробництві або його безпосередньому обслуговуванні (персонал основних, допоміжних виробництв, дослідних підрозділів, складів тощо);

– непромисловий персонал, до якого відносяться працівники структур, які хоч і знаходяться на балансі підприємства, але не пов'язані безпосередньо з процесами промислового виробництва (працівники ЖКГ, амбулаторій тощо).

Такий розподіл персоналу на дві групи необхідний для розрахунків заробітної плати. При визначенні продуктивності праці до уваги приймається, як правило, чисельність тільки промислово-виробничого персоналу.

Для кількісної оцінки персоналу енергопідприємства використовують показники явочної, облікової та середньооблікової чисельності. Явочна чисельність – це чисельність фактично наявних на роботі працівників, в т.ч. і ті, хто перебуває у відрадженнях.

Облікова чисельність включає всіх постійних, тимчасових і сезонних працюючих, що прийняті на роботу на строк один і більше днів незалежно від того, знаходяться вони на роботі, у відпустці, відрядженні, звільнені від праці за хворобою чи з інших причин.

Різниця між обліковою та явочною чисельністю характеризує резерв (в основному робітників), що має використовуватись для заміни тих, що не виходять на роботу з поважних причин.

Для планування праці, як складової виробничої діяльності, праця повинна нормуватись. Нормування праці являє собою встановлення міри витрат праці на виготовлення одиниці продукції або виробітку продукції в одиницю часу. Виділяють чотири основні норми праці: часу, виробітку, обслуговування, чисельності. Норми праці являються базою для обрахунку необхідної чисельності робітників підприємства.

Чисельність керівників, технічних виконавців і спеціалістів визначається згідно штатного розкладу.

Основним показником ефективності використання персоналу підприємства є продуктивність праці, котрий може бути виражений через показники виробітку та трудомісткості.

Крім загальних показників продуктивності в енергетиці використовуються специфічні показники, які враховують особливості даної галузі. Одним із найбільш часто використовуваних є штатний коефіцієнт, що являє собою відношення чисельності промислово-виробничого персоналу до встановленої потужності енергооб'єкту. Ще одним галузевим показником продуктивності праці є питомий виробіток електроенергії. На електростанціях і в енергосистемах він визначається відношенням кількості енергії, виробленої за одну годину, до чисельності промислово-виробничого персоналу.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте кадровий потенціал енергетичного підприємства.
2. Склад та класифікація персоналу енергетичних підприємств.
3. Які особливості праці в енергетиці?
4. Як розраховується чисельність працюючих на підприємстві?
5. Нормування праці на енергетичному підприємстві. Які нормативні акти регулюють норми праці на підприємствах?
6. Якими показниками характеризується продуктивність праці?
7. Що таке трудомісткість? Дайте характеристику видам трудомісткості.
8. Охарактеризуйте специфічні методи визначення продуктивності праці в енергетиці.
9. Опішіть шляхи та резерви підвищення продуктивності праці.
10. Розкрийте сутність методів розрахунку чисельності працюючих.

Перелік посилань до теми:

[10, С. 68-85; 12, С. 71-77; 13, С. 48-53].

ТЕМА 5 ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ЕНЕРГЕТИЦІ

Питання навчальної програми

Поняття та функції заробітної плати. Генеральна і галузева тарифні угоди, колективний договір. Організація і планування заробітної плати. Форми і системи заробітної плати. Фонд оплати праці на підприємстві.

Короткі методичні вказівки

Вивчення цієї теми дозволяє з'ясувати сутність, функції і структуру заробітної плати, розглядає форми і системи заробітної плати і фактори, від яких залежить рівень заробітної плати.

Дана тема дисципліни ознайомлює з поняттям генеральних та галузевих тарифних угод, особливостей колективного договору, дає змогу зрозуміти питання, які стосуються організації і планування заробітної плати, розкриває сутність фонду оплати праці на підприємстві.

В ході вивчення цієї теми слід приділити увагу та запам'ятати такі категорії і поняття: “номінальна та реальна заробітна плата”, “тарифна ставка”, “тарифний розряд”, “тарифний коефіцієнт”, “фонд заробітної плати”, “погодинна форма оплати праці”, “відрядна форма оплати праці”.

Заробітна плата – це сума коштів, які отримує працівник за використання його розумових та фізичних здібностей у процесі виробництва.

Виступаючи основним джерелом підвищення добробуту працюючих, регулюючи рівень їх особистих доходів, заробітна плата виконує найважливішу соціально-економічну функцію. Являючись, з одного боку, доходом працюючих, зарплата, з іншого боку, представляє суттєву частину витрат виробництва.

Таке багатогранне значення заробітної плати обумовлює необхідність наукового обґрунтованих принципів її організації та планування.

Одним із головних інструментів державної політики регулювання оплати праці є мінімальна заробітна плата.

Мінімальна заробітна плата – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватись оплата праці робітникам.

Основними видами заробітної плати є номінальна і реальна заробітна плата. Перша з них означає суму грошей, яку отримують працівники за свою працю. Друга – засвідчує кількість товарів і послуг, які працівник може придбати за зароблену суму грошей.

У своїй структурі заробітна плата має три елементи: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, компенсаційні виплати та надбавки.

Основою оплати праці на підприємстві є тарифна система, яка складається з трьох основних елементів: тарифної ставки, тарифної сітки і тарифно-кваліфікаційного довідника.

Тарифна ставка визначає розмір оплати праці робітника за одиницю часу у відповідності з кваліфікаційним розрядом.

Тарифна сітка включає перелік тарифних розрядів та тарифних коефіцієнтів. Тарифний розряд визначається кваліфікацією робітника і в залежності від цього встановлюється розмір оплати його праці.

Тарифний коефіцієнт – це відношення, яке показує, у скільки разів тарифна ставка даного розряду більше тарифної ставки I розряду.

Тарифно-кваліфікаційний довідник включає перелік професій, по кожній професії дається опис характеристики робіт по кожному розряду, наводяться приклади робіт по розрядах кожної професії, крім того, у довіднику вказується, що повинен знати та вміти робітник кожного з розрядів даної професії.

На практиці застосовуються два види довідників: єдиний тарифно-кваліфікаційний довідник робіт та професій, що зустрічається в різних галузях промисловості, та галузеві довідники.

На сьогодні в межах тарифної системи використовуються дві основні форми заробітної плати: відрядна та погодинна.

Погодинна форма передбачає оплату праці в залежності від відпрацьованого часу і рівня кваліфікації працівника.

Відрядна форма передбачає залежність суми заробітку від кількості виготовлених виробів або обсягу виконаних робіт за певний проміжок часу.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть, що розуміють під заробітною платою? Які фактори впливають на величину заробітної плати?

2. Назвіть які складові має заробітна плата?

3. Поясніть різницю між номінальною та реальною зарплатою.

4. Які існують форми і системи оплати праці?

5. У чому полягає зміст тарифної системи оплати праці? Дайте визначення поняттям “тарифна ставка” і “тарифний розряд”.

6. Охарактеризуйте рівні заключення тарифних угод. Розкрийте сутність генеральної та галузевої тарифних угод.

7. Поясніть які існують інструменти регулювання процесу оплати праці на енергопідприємстві?

8. Ким та з якою метою укладається колективний договір? Які аспекти відображуються в колективному договорі на енергопідприємстві?

9. Опишіть поняття “фонд оплати праці на підприємстві”. Поясніть призначення фонду оплати праці на підприємстві.

10. Які основні принципи мають враховуватися при виборі форми і системи оплати праці для працівника?

Перелік посилань до теми:

[10, С. 81-89; 12, С. 77-84; 13].

ТЕМА 6 ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА І СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ В ЕНЕРГЕТИЦІ

Питання навчальної програми

Поняття і класифікація витрат. Поняття і види собівартості. Поточні витрати на передачі енергії. Повна собівартість енергії корисно доведеної до споживача. Шляхи зниження собівартості енергії.

Короткі методичні вказівки

В даній темі розкривається сутність поняття “витрати” та “собівартість”. Розглядаються види витрат та собівартості. Дана тема дозволяє оволодіти методикою обчислення собівартості окремих видів продукції, складання кошторису витрат. Необхідно звернути увагу на особливості методики визначення собівартості енергії на різних видах енергопідприємств та розробку шляхів зниження собівартості енергії.

Витрати – це грошова оцінка вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів на виробництво та реалізацію продукції за певний період.

Витрати підприємства, пов’язані з виробництвом та реалізацією продукції основного виду, яка забезпечує основну частину доходу підприємства називають операційними (поточними) витратами. Витрати підприємства, які не пов’язані з основним видом діяльності являються інвестиційними витратами.

Слід відрізняти витрати загальні і витрати на одиницю продукції. Загальні витрати – це витрати на весь обсяг продукції за певний період. Їх сума залежить від тривалості періоду і кількості виготовленої продукції. Витрати на одиницю продукції обчислюються як середні за певний період, якщо продукція виготовляється постійно або серіями.

За ступенем впливу обсягу виробництва на величину витрат загальні витрати поділяються на постійні та змінні. Постійні витрати – це витрати, величина яких не залежить від кількості виготовленої продукції в певних межах. Лише при істотних змінах обсягу виробництва, наслідком яких є зміни виробничої і організаційної структури підприємства, стрибкоподібно змінюється величина постійних витрат, після чого вона залишається постійною.

До постійних належать витрати на утримання і експлуатацію будівель і споруд, організацію виробництва, управління. На практиці до групи постійних відносять також витрати, які неістотно змінюються внаслідок зміни обсягу виробництва, тому їх називають умовно-постійними.

Змінні витрати – це витрати, загальна сума яких за певний час залежить від обсягу виготовленої продукції.

Визначення витрат на підготовку та виробництво продукції і її збут у вартісній формі є собівартістю продукції.

Собівартість продукції комплексно характеризує використання всіх ресурсів підприємства і визначає загальну суму витрат на виробництво одиниці продукції, а, значить, і рівень техніки, технології та організації виробництва.

Собівартість продукції має тісний зв'язок з її ціною. Це проявляється в тому, що собівартість слугує базою ціни товару і її нижньою межею для виробника.

Для енергетики витрати, що розраховуються для електростанцій і мереж, являють собою виробничу собівартість, а витрати по енергосистемі загалом формують повну собівартість продукції.

Формування собівартості в енергетиці має дві особливості:

- собівартість визначається відносно споживача, тобто з урахуванням витрат на її транспортування до конкретного споживача;
- існує значна динаміка величини собівартості протягом року, тому найбільш доцільно розраховувати річну собівартість продукції.

Розрахунок собівартості можна здійснювати за двома методами: за допомогою калькуляції собівартості одиниці продукції та на основі кошторису витрат. Для підприємств енергетики традиційно використовують метод розрахунку собівартості енергії на основі кошторису витрат.

Кошторис виробництва – це витрати підприємства, пов'язані з основною його діяльністю за певний період, незалежно від того, відносяться вони на собівартість продукції в цьому періоді чи ні. Кошторис виробництва складається за економічними елементами, і для підприємств енергетичної сфери включає наступний перелік витрат: витрати на паливо, витрати на допоміжні матеріали, амортизація, витрати на поточний ремонт, заробітна плата, інші витрати.

Одним з головних завдань підприємства, у тому числі й енергетичного, є пошук шляхів зниження собівартості продукції. Вибір шляхів зниження собівартості ґрунтується на класифікації резервів та знанні факторів, які забезпечують створення умов для зниження окремих видів витрат і собівартості в цілому.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття “витрати підприємства”.
2. Як можна класифікувати витрати підприємства. Наведіть приклади.
3. Поясніть принцип поділу витрат на постійні та змінні. Наведіть приклади даних видів витрат для енергопідприємств.
4. Як Ви розумієте поняття “собівартість продукції”?
5. Поясніть суть особливостей формування собівартості в енергетиці.
6. Які види собівартості Ви можете назвати?
7. Поясніть класифікацію витрат за економічними елементами.
8. Охарактеризуйте склад витрат, що формуються при передачі електроенергії.
9. Кошторис витрат підприємства: поняття, склад, характеристика.
10. Назвіть основні резерви зниження собівартості енергетичної продукції.

Перелік посилань до теми:

[10, С. 89-110; 12, С. 84-105; 13, С. 57-83].

ТЕМА 7 ЦІНИ ТА ТАРИФИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ПРОДУКЦІЮ

Питання навчальної програми

Загальна характеристика ціни. Функції ціни. Поняття та види тарифів. Загальні принципи побудови тарифів. Формування роздрібного тарифу на електроенергію в умовах енергоринку. Перспективні тенденції ціноутворення в енергетиці.

Короткі методичні вказівки

Метою вивчення цієї теми є засвоєння загальної характеристики ціни, основу якої як економічної категорії становить вартість товару. Важливо з'ясувати сутність категорії “тариф” та дослідити економічний зміст сучасних тарифних систем, що використовуються в електроенергетиці.

В процесі вивчення даної теми варто звернути увагу на основні методи ціноутворення та зрозуміти особливості та принципи ціноутворення на енергетичну продукцію, що використовуються в Україні за сучасних умов. Необхідно з'ясувати питання, які стосуються формування роздрібного тарифу на електроенергію в умовах енергоринку.

Ціна є однією з найскладніших економічних категорій, оскільки перебуває під впливом не тільки закону вартості, а й усієї системи економічних законів.

Ціна – це кількість грошей, яку сплачує споживач за одиницю продукції.

Ціна являється сполучною ланкою між виробником та споживачем та повинна бути більше, ніж витрати на виробництва та меншою ніж корисний ефект отриманий споживачем від продукції.

Ціна виконує ряд функцій, основними серед яких є обліково-вимірвальна (ціна є засобом вимірювання витрат суспільної праці на виробництво окремих видів продукції), стимулююча (сприяє раціональному використанню обмежених ресурсів та впровадженню досягнень науково-технічному прогресу) та регулююча (за допомогою ціни регулюється пропорція між попитом і пропозицією).

Будь яка ціна повинна обов'язково включати собівартість та прибуток, а також може містити непрямі податки, гуртову чи роздрібну надбавку. За каналами руху товарів можна виділити наступні види цін:

- виробнича ціна. Включає витрати та прибуток підприємства виробника;
- відпускна ціна виробника. До виробничої ціни додаються непрямі податки та можуть включатись націнки або знижки виробничого підприємства;
- гуртова ціна. Крім відпускної ціни підприємства включає ще гуртову посередницьку надбавку, яка містить витрати, прибуток та непрямі податки оптової організації.
- роздрібна ціна. До гуртової ціни додається роздрібна надбавка, котра містить витрати, прибуток та непрямі податки роздрібногo посередника.

В умовах енергоринку ціна електричної енергії включає три основні елементи: витрати на оптові енергозакупівлі, які покривають витрати генеруючих підприємств та високовольтних мереж; витрати на використання низьковольтних мереж та інші витрати місцевого енергопостачання (розсилання рахунків, збір коштів, інфляція тощо).

Тариф – це диференційована ціна. В енергетиці диференціація цін може здійснюватись за наступними ознаками: за рівнем енергоспоживання, за участю у максимумі навантаження, за кількістю годин встановленої потужності, за періодом доби тощо.

На даний час основними тарифними системами є:

– одноставочний тариф, за якого існує ставка за одним показником або фактором: часом споживання енергії, обсягом споживання енергії, групи споживачів тощо;

– двоставочний тариф, за якого основна ставка враховує оплату заявленого максимуму навантаження, а додаткова ставка за кожну одиницю фактично спожитої енергії.

– багатоставочний тариф, за якого існує три чи більше ставок одночасно за декількома ознаками.

Економічні взаємовідносини між виробником електроенергії, електроенергетичними системами і споживачами регулюються за допомогою встановлення відповідних орієнтованих на вирішення комплексу певних завдань тарифів на електроенергію, котрі сьогодні в Україні повністю регулюються державою.

Питання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику ціні та її функціям.
2. Що таке ціноутворення. Назвіть основні методи ціноутворення.
3. Проведіть класифікацію цін за різними ознаками.
4. Поясніть як формується оптова закупівельна ціна на електроенергію в Україні.
5. Охарактеризуйте поняття тарифу. Які види тарифів використовуються в електроенергетиці?
6. Дайте характеристику загальним принципам побудови тарифів на електроенергію.
7. Охарактеризуйте види тарифів на електроенергію в Україні.
8. Охарактеризуйте методичні підходи до формування роздрібного тарифу на електроенергію в умовах енергоринку.
9. Як розраховується тариф на електроенергію для населення?
10. Які перспективні тенденції ціноутворення в енергетиці Ви знаєте? опишіть коротко їх головний зміст.

Перелік посилань до теми:

[10, С. 113-123; 12, С. 106-112; 13, С. 84-100].

ТЕМА 8 ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕНЕРГЕТИЦІ

Питання навчальної програми

Поняття про ефект і ефективність. Характеристики фінансової діяльності підприємства. Формування і використання прибутку. Ефективність діяльності підприємства. Показники економічної ефективності. Фінансування розвитку енергетики.

Короткі методичні вказівки

Вивчення даної теми дисципліни дозволяє з'ясувати зміст фінансової діяльності, об'єктивно розкрити сутність таких понять, як доход та прибуток, розглянути особливості їх формування й використання для енергетичного підприємства. Важливо вивчити види доходу та прибутку. Слід акцентувати увагу на показниках, що оцінюють ефективність функціонування енергетичного підприємства.

Головний зміст фінансової діяльності підприємства полягає в належному забезпеченні фінансування його функціонування та розвитку.

Основним завданням фінансової діяльності підприємства є вибір оптимальних форм фінансування, структури капіталу підприємства і напрямів його використання, балансування в часі надходжень і витрат платіжних засобів з метою забезпечення стабільно високої прибутковості.

Треба також розрізняти фінансування за рахунок власних і залучених коштів. До залучених належать ті, які треба повертати, тобто кредит або інші боргові зобов'язання. Решта коштів виступає як власний капітал. При цьому кожна фірма, що намагається ефективно господарювати, об'єктивно повинна забезпечувати оптимальне співвідношення власного й залученого капіталу.

У ринкових умовах метою функціонування будь-якого підприємства є виготовлення і реалізація продукції для задоволення ринкових потреб та одержання певної суми доходу.

Доход являє собою суму коштів отриману підприємством у процесі своєї діяльності. За джерелами формування виділяють три види доходу підприємства: доход від реалізації продукції, доход від реалізації майна, позареалізаційні доходи. Основну частину доходу будь-якого підприємства становить перший вид доходів, котрий ще називають виручкою.

Головним результатом фінансової діяльності енергетичного підприємства є прибуток, що являє собою перевищення доходу над витратами. Протилежна величина називається збитком.

Прибуток підприємства формується за рахунок таких джерел: продаж продукції, продаж іншого майна, позареалізаційні операції.

Прибуток від продажу продукції є основною складовою загального прибутку. Цей прибуток визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції (без врахування податку на додану вартість і акцизного збору) та повною собівартістю продукції.

Прибуток від продажу майна включає прибуток від продажу матеріальних активів, нематеріальних активів, цінних паперів інших підприємств тощо. Його розраховують як різницю між ціною продажу та балансовою (залишковою) вартістю об'єкта, який продається, з урахуванням витрат на продаж (демонтаж, транспортування, оплата агентських послуг).

Прибуток від позареалізаційних операцій – це прибуток від пайової участі в спільних підприємствах, здавання майна в оренду (лізинг), дивіденди на цінні папери, дохід від володіння борговими зобов'язаннями, роялті, надходження від економічних санкцій тощо.

Залежно від формування та розподілу виокремлюють валовий прибуток (це весь прибуток підприємства, отриманий від усіх видів діяльності, до його оподаткування та розподілу) та чистий прибуток (прибуток після оподаткування, який реально надходить в розпорядження підприємства після сплати податку на прибуток).

Поряд із прибутком найважливіше значення для оцінки результатів діяльності підприємств має показник рентабельності. Рентабельність – це відносний показник прибутковості, що характеризує рівень ефективності роботи енергетичного підприємства.

Показники економічної ефективності енергопідприємства можна диференціювати на дві групи: часткові та узагальнюючі. Часткові – характеризують окремі сторони економічного, виробничого або комерційного процесу, а узагальнюючі – характеризують результативність діяльності підприємства в цілому.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттям “дохід” та “прибуток”. Чи тотожні ці поняття?
2. Розкрийте зміст категорії “прибуток” та охарактеризуйте види прибутку.
3. Поясніть, які існують види доходу підприємства.
4. Охарактеризуйте методику формування і використання прибутку енергетичного підприємства. Які фактори впливають на величину прибутку?
5. Які показники визначають економічну ефективність підприємства?
6. Що таке рентабельність? Охарактеризуйте її види.
7. Як розраховується рентабельність. Згадайте формули розрахунків.
8. Пригадайте, як визначається обсяг беззбиткового виробництва?
9. Що таке ефект? Дайте визначення терміну “економічний ефект”.
10. Опишіть шляхи фінансування розвитку енергетики.

Перелік посилань до теми:

[10, С. 124-134; 12, С. 112-135].

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Економіка як галузь науки. Предмет і завдання курсу “Економіка і організація виробництва”.
2. Структура енергетичної галузі України.
3. Класифікація енергетичних ресурсів.
4. Місце підприємств енергетичного комплексу в структурі народного господарства.
5. Система управління енергетичним ринком України.
6. Поняття підприємства. Основні ознаки підприємства.
7. Цілі та напрями діяльності підприємства.
8. Правові основи функціонування енергетичного підприємства.
9. Класифікація і структура підприємства.
10. Внутрішнє та зовнішнє середовище енергетичного підприємства.
11. Поняття, склад і структура основних засобів енергетичного підприємства.
12. Вартість основних засобів. Види вартості основних засобів.
13. Знос, амортизація та відтворення основних засобів.
14. Ефективність використання основних засобів.
15. Суть та завдання раціональної організації ремонту та обслуговування обладнання.
16. Види і склад планових робіт по технічному обслуговуванні та ремонту.
17. Ремонтний цикл. Структура ремонтного циклу.
18. Розрахунок трудомісткості робіт по технічному обслуговуванні та ремонту та чисельності ремонтного персоналу.
19. Виробнича потужність в енергетиці: поняття та види.
20. Показники ефективності використання потужності енергопідприємства.
21. Поняття, склад та джерела формування оборотних коштів.
22. Нормування оборотних коштів.
23. Показники та шляхи ефективного використання оборотних коштів.
24. Кадровий потенціал підприємства.
25. Особливості праці в енергетиці.
26. Нормування праці на енергетичному підприємстві.
27. Продуктивність праці: поняття та показники виміру.
28. Поняття та функції заробітної плати.
29. Організація і планування заробітної плати на підприємствах енергетичної галузі.
30. Форми і системи заробітної плати.
31. Фонд оплати праці на підприємстві.
32. Поняття і класифікація витрат.
33. Поняття і види собівартості.

34. Класифікація витрат за економічними елементами. Кошторис виробництва.
35. Поточні витрати на передачі енергії.
36. Повна собівартість енергії корисно доведеної до споживача.
37. Шляхи зниження собівартості енергії.
38. Методика розрахунку калькуляції собівартості виробництва енергії на теплових електроцентралях.
39. Методика розрахунку калькуляції собівартості виробництва енергії на атомних електростанціях.
40. Методика розрахунку калькуляції собівартості виробництва енергії на гідроелектростанціях.
41. Загальна характеристика ціни. Функції ціни. Види цін.
42. Поняття та види тарифів.
43. Загальні принципи побудови тарифів на електричну енергію.
44. Формування роздрібного тарифу на електроенергію в умовах енергоринку.
45. Перспективні тенденції ціноутворення в енергетиці.
46. Характеристики фінансової діяльності підприємства.
47. Поняття та види доходу підприємства.
48. Формування і використання прибутку.
49. Методика визначення беззбиткового обсягу виробництва.
50. Ефективність діяльності підприємства енергетичної галузі.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: А.С.К., 2004. – 400 с.
2. Володькіна М.В. Економіка промислового підприємства: Навч. посібник. – К.: ЦНЛ, 2004. – 196 с.
3. Денисов В.И. Техничко-экономические расчеты в энергетике: Методы экономического сравнения вариантов. – М.: Энергоатомиздат, 1985. – 216 с.
4. Економіка підприємства / За ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 512 с.
5. Економіка підприємства: Навчальний посібник / І.М. Бойчик, П.С. Харів, М.І. Хопчан, Ю.В. Піча. – К., Львів: Каравела: Новий Світ-2000, 2001. – 292 с.
6. Економіка підприємства: Підручник / Грещак М.Г., Колот В.М., Наливайко А.П. та інш.; За ред. Покропивного С.Ф. – К.: КНЕУ, 2001. – 522 с.
7. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – 2 вид., переробл. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
8. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – 648 с.
9. Кулішов В.В. Економіка підприємства: теорія і практика: Навч. посіб. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 216 с.
10. Мельник Л.Г., Корінцева О.І., Сотник І.М. Економіка енергетики: Навчальний посібник. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2006. – 238 с.
11. Мельник Л.Г. Экономика предприятия: Конспект лекций: Учебное пособие / Л.Г. Мельник, А.И. Каринцева. – Сумы: Университетская книга, 2002. – 398 с.
12. Самсонов В.С. Экономика предприятий энергетического комплекса: Учеб. для вузов / В.С. Самсонов, М.А. Вяткин. – 2-е изд. – М.: Высш. шк., 2003. – 416 с.
13. Федешин Б.П. Економіка енергетики: Навчальний посібник для студентів енергетичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Тернопіль: астон, 2003. – 160 с.
14. Харів П.С. Економіка підприємства: Збірник задач і тестів: Навч. посібник. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 301 с.
15. Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник / В.М. Шаповал, Р.Н. Аврамчук, О.В. Ткаченко. – К.: ЦНЛ, 2003. – 287 с.
16. Экономика и управление в энергетике: учеб. пособие для студентов средних профессиональных учебных заведений / Т.Ф. Басова, Н.Н. Кожевникова, Э.Г. Леонова и др.; Под ред. Н.Н. Кожевникова. – М.: Издательский центр “Академия”, 2003. – 384 с.
17. Blank L., Tarquin A. Basics of Engineering Economy. – New York: McGraw-Hill, 2008. – 436 p.
18. Blank L., Tarquin A. Engineering Economy. – New York: McGraw-Hill, 2011. – 640 p.